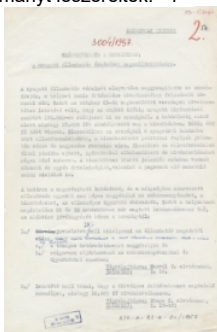

A második „vasfüggöny” (1957) ^[1]

„A két ütemben (április 30-ig és június 30-ig) tervezett munkálatok folyamán kétsoros tuskésdrót kerítés kiépítését, három soros dróthenger telepítését és gyalogsági aknákból álló zár létesítését tervezték. A számítások szerint 270 000 gyalogsági taposó aknára és 77 000 érintő aknára volt szükség. A költségeket kevés híján 27 millió forintra becsülték. A döntés alapján a munkálatok, [...] április 2-án kezdődtek, és terv szerint haladtak előre. Május 21-ig 205 kilométeren több mint 360 000 aknát raktak le...”

A hidegháború 1948 után mind keményebbé váló éveiben a négyhatalmi megszállás alatt álló, de magát a nyugati világhoz tartozónak valló Ausztriától Magyarországon 1949 folyamán határsávval, őrtornyokkal, fegyveres és kutyás határőrök láncolatával és aknákkal hosszú évekig - kis híján fizikailag is hermetikusan - elzárta magát. Nemcsak a szomszédtól, de Európától is. Olyannyira, hogy éveken keresztül alig néhány elszánt embernek sikerült átjutnia a határon, míg mások életükkel fizettek bátorságukért. Miközben az államközi érintkezésben, a szabad közlekedésben minden a minimálisra csökkent, a közbeszédben „vasfüggönynek” elkeresztelt aknazár különösen mélyreható sokkot okozott a logika nélküli megvont trianoni határ mentén élők mindennapjaiban. Ez főként azokban a határ menti falvakban volt „húsbavágó”, ahol a mezőgazdasági ingatlanok faluk közötti átbirtoklásán és szabad művelésén, a határ átjárhatóságán a békeszerződés nem sokat változtatott. Így különösen érthető, hogy 1956. március-májusában, amikor a magyar párt- és állami vezetők nyolc esztendő után váratlan fordulatot a déli és nyugati határokra húzódo, számos áldozatot követelő aknamezők felszámolásáról döntöttek, mindkét oldalon felcsillant a remény: valósággyá válhat a megelőző hónapokban szavakban már oly gyakran hangoztatott enyhülési szándék. Ez még akkor is reményteljesnek tűnt, ha az aknamezesítés, az őrtornyok lebontása (és hátrább helyezése) természetesen nem is jelentette automatikusan a határok megnyitását, a szabad közlekedést. Ámde megszüntette az akut veszélyforrást, jelentősen megkönnyítette a határok átjárhatóságát. Így történhetett, hogy a május közepétől folyó munkálatok nyomán hétre nőtt azok száma, akik baj nélkül átlépték a határt, és menedéket találtak Ausztriában. Júliusban 201, augusztusban 375, szeptemberben 408 ember kísérelt meg határátlépést, közülük 23, 82 és 80 főnek ez sikerült is. Ebben az időben magyar részről már megkezdődött a kishatárforgalomról szóló egyezmény-tervezet előkészítése. Miután szeptember közepére az aknákat felszedték, lényegében eltűnt a „vasfüggöny”. Ez tette lehetővé, hogy egy hónappal később a forradalom vérbe fojtását követő hetekben tízezrek indulhassanak szinte akadály nélkül nyugat felé. Természetesen ezt az is segítette, hogy az október végi napokban a határőrség szétesett, a sorozott határőrök egy része elhagyta a szolgálati helyét, és hazament, voltak, akik átmentek Ausztriába. Egyes őröket a forradalmi szervek lefegyvereztek. Novemberben a három éves szolgálatot letöltött állományt leszerelték. 1

[Képgaléria megtekintése](#) ^[2]

50 000 főt, annak ellenére, hogy ekkor már érvényben volt a tűzparancs és a szovjet járőrök (igaz véletlenül) osztrák területre is behatoltak a menekülők üldözése közben. Ilyen eset történt éppen november 23-án, amikor két szovjet katona Rechnitz/Rohonc térségében megsértette a határt, és egyiküket az osztrák csendőrök agyonlőtték. 1956. november 11. - 1957. január 8. között a legerőteljesebb menekülési irányok a Hanságban (Hanság-Villanytelep), Hegyeshalom, Pusztasomorja, Peresznye térségében alakultak ki. Számos határőr és határőrtiltást hagyta magát megvesztegetni, és hunyt szemet a menekülők mozgása felett, vagy segítette éppen az embercsempészeket. December végéig 126 szolgálatban lévő katona is „disszidált”. 1 Hosszú ideig nem született politikai vagy kormányzati döntés az ügyben. Az első lépést München Ferenc, mint a fegyveres erők minisztere által kiadott 7. számú, december 11-én kelt, parancs jelentette, amelyben elrendelték a rendőri állomány feltöltését Győr-Sopron és Vas megyékben, továbbá jelentősen megszigorították a beutazást a határsávba. Ezzel számottevően megnehezült a nyugati térség megközelítése és az illegális határátlépés. A honvédségtől a leszerelt határőrök pótlására 1339 főt vezényeltek át a határra, és folyamatosan érkeztek az újonnan besorozottak is. Karácsony előtt Szalva János ezredes a Határőrség országos parancsnoka több pontból álló javaslatot terjesztett München Ferenc miniszterelnök-helyettes, a fegyveres erők minisztere elé. Ebben a határsértések súlyos bűncselekménnyé minősítését és ennek megfelelő büntetését, a határőrség szigorúbb őrzését, a nyugati országrészben szolgálatot teljesítő rendőrség létszámának felemelését indítványozta. Felvetette azonban a határ menti községek közszükségleti cikkeivel történő jobb ellátását is, miután a csempészet napi megélhetési tevékenységgé vált. Részben az ő javaslatait emelték be a január első tíz napjában készített kormány-előterjesztésbe. A München Ferenc által jegyzett anyag bevezetője politikai értékelést adott, és elhatárolódott az 1956 tavaszi enyhülési folyamatoktól, amikor megállapította, hogy „a nyugati határ védelmét alapvetően meggyengítette az annak idején, a helyzet hamis értékelése következtében felszámolt műszaki zár.” Ennek a visszaállítását egyelőre nem vetette fel, megelégedett különböző adminisztratív és propaganda intézkedésekkel (a jogszabályok szigorítása, a személyi igazolványok és útlevelek különleges megjelölése, a határőrség jutalmazása, hazafias propaganda és 10 000 ember kivándorlásának engedélyezése), de hangsúlyozta, hogy a megerősített határőrség és a mélyebben megszervezett ellenőrzés sem képes meggátolni az embercsempészt, a kiszökekedést és az „elleneséges ügynökök” átdobását. (1. számú dokumentum) A következő lépés ily módon „logikus” volt: a kormány január 24-i ülésén Kádár János bejelentette, hogy a nyugati és déli határ mentén „műszaki zárat” létesítenek. (2. számú dokumentum) Érdekes módon a Határőrség parancsnoka február 6-án keletkezett, Tömpe István belügyminiszter-helyetteshez küldött levelében a műszaki zárat két soros tuskés drótkerítéssel és kiegészítőként egy alacsony dróthenger akadállyal javasolta megvalósítani. Az előterjesztésben arra is kitért, hogy minden határőr-kerület kapjon aknakészletet is (érintő és taposóaknákat), amivel „adott esetben nemcsak feltartóztatják az elleneséges elemeket, hanem meg is semmisítik azt.” (3. számú dokumentum) A politikai vezetés láthatóan kevésnek ítélte ezt az elképzelést, miután január folyamán még mindig tízezernél több embernek sikerült átjutnia a határon. A tervek kidolgozását láthatólag nem befolyásolta, hogy az osztrák kormány február közepétől ismét megerősítette a határ ellenőrzését a hadsereg járőreivel.

1 A Honvédelmi Tanács, mint a legfelső döntéshozó testület Révész Géza honvédelmi és Biszku Béla belügyminiszter előterjesztésében Kádár János elnökletével Révész, Biszku, Apró Antal és München Ferenc részvételével március 12-én tárgyalta a témát. Ez alkalommal már egyértelmű volt, hogy az aknamező újratelepítésére kerül sor. (4. és 5. számú dokumentum)

A két ütemben (április 30-ig és június 30-ig) tervezett munkálatok folyamán kétsoros tuskésdrót kerítés kiépítését, három soros dróthenger telepítését és gyalogsági aknákból álló zár létesítését tervezték. A számítások szerint 270 000 gyalogsági taposó aknára és 77 000 érintő aknára volt szükség. A költségeket kevés híján 27 millió forintra becsülték. (6., 7. és 8. számú dokumentum) A döntés alapján a munkálatok, amelyben a honvédség lövészszázalójai mellett speciális aknatelepítő műszaki egységek vettek részt, április 2-án kezdődtek és terv szerint haladtak előre. Május 21-ig 205 kilométeren több mint 360 000 aknát raktak le, ezenkívül egy katona meghalt, 10 katona megsérült. (9. számú dokumentum)

Az osztrák sajtó már március elején hírt adott a készülő intézkedésekről, amelyekről Marosán György a magyar pártvezetés tagja március 28-án mondott nyilvános beszédében szól először. Az osztrák kormány az értesülések, majd a konkrét tapasztalatok alapján megkísérelte, hogy tájékoztatást kapjon a várható intézkedésekről, majd Anasztaz Mikojan szovjet miniszterelnök-helyettes április végi látogatását is felhasználja a telepítés megakadályozására. Ez azonban nem járt sikerrel, Mikojan közölte, hogy a kérdés kizárólag a két kormány hatáskörébe tartozik.

1 Az osztrák külügy végül május 29-én hivatalosan tiltakozott a műszaki zár ellen, és követelte annak visszavonását a határvonalaltól. „A nemzetközi jog általánosan elismert alapelvei szerint egyetlen államnak sincs megengedve, hogy meghaladja a számára biztosított szuverenitását, s a határain olyan intézkedéseket tegyen,

amelyek következményekkel járnak a szomszéd ország területére is." - állapította meg az osztrák diplomácia. A mindennapi diplomáciai gyakorlatban azonban azt is értésre adta, hogy a „vasfüggönyt” magyar belügynek tekinti.

1 Június végére azután ismét legördült a határ teljes hosszában a „vasfüggöny”. A Belügyminisztérium kollégiuma számára 1957. szeptember 24-én készített határőrségi jelentés szerint a létesítmények korszerűtlensége, rossz állapota mindkét oldalon tovább fokozta azt a veszélyt, amit önmagukban is jelentettek. A Gyurkó Lajos vezérőrnagy, országos parancsnok által aláírt javaslat ezért a rendszer felülvizsgálatát, újjáépítését, korszerűsítését és további akadályokkal történő kiegészítését javasolta. Erre azonban csak 1965 nyarától került sor, amikor a magyar-osztrák kapcsolatok fejlődése megkerülhetetlenné tette az aknamező helyett egy elektromos jelzőrendszer kiépítését. Olyan jelzőrendszerét, amely valójában már 1957 őszén is ismert és alkalmazott volt, többek között Csehszlovákiában, de a Kádár kormány pénzhiányra hivatkozva nem kívánta átvenni. Így maradt nyolc éven át használatban, emberéleteket követelve, súlyos sebesüléseket okozva.

Címkék:

[vasfüggöny](#) ^[3]

[forradalom](#) ^[4]

[disszidál](#) ^[5]

[aknamező](#) ^[6]

[határ](#) ^[7]

Kiadás: 7. évfolyam (2007) 3. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/a_masodik_vasfuggony_1957.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/a_masodik_vasfuggony_1957.html

[2] https://www.archivnet.hu/.../galeria_pop.php%3Fga_id%3D40

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/vasfuggony>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/forradalom>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/disszidal>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/aknamezo>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/hatar>